

Др **Гордана Стокић**
Београд, Филолошки факултет

ВИСОКОШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ: ОД ТРАДИЦИЈЕ ДО АКРЕДИТАЦИЈЕ

*Александра Вранеш. Високошколске библиотеке.
Београд: УБ "Светозар Марковић": Темпус, 2004.*

Почетком јуна 2004. године појавила се, у завршној фази ТЕМПУС пројекта чији је носилац била Универзитетска библиотека *Светозар Марковић* у Београду, монографија *Високошколске библиотеке* проф. др Александре Вранеш. Њоме је, и у теоретском и у практичном смислу, заокружена и надограђена активност на изградњи кооперативне мреже високошколских библиотека у Србији, развијана у оквиру ТЕМПУС пројекта током протекле три године.

Студија *Високошколске библиотеке* плод је трајног и свестраног интересовања за проблематику библиотека на универзитетима и вишим школама. Од првих истраживања у оквиру магистарског рада, преко практичног искуства у високошколским библиотекама Немачке, Велике Британије, Сједињених Америчких Држава, Бугарске и Југославије, праћења обимне стране литературе на ову тему, до објављивања књиге, прошле су две деценије. Промене које су се десиле у том периоду тешко је и набројати. Од граница државе у којој смо живели, промене политичког и економског система, преко појаве рачунара и увођења интернета, до процвата нових области знања какве представља, рецимо, теорија менаџмента. И док се западни свет трансформише од информатичког друштва у друштво

знања, ми се, у процесу транзиције, боримо са егзистенцијалним проблемима. Но, за библиотеке и библиотекаре, и тамо и овде, појавило се исто питање: *Како опстати као институција и као професија?*

За библиотеке се обично каже да прате друштвене промене, што би се могло схватити и као тврдња да их библиотеке не стварају. Но, размишљајући о интелектуалном капиталу који садрже и вредностима које преносе корисницима, да ли је заиста тако? Или је тачно да до сада нису формулисани конкретни показатељи учинка рада библиотека на децу различитих узраста, студенте, на истраживаче, научне и раднике у области културе, да поменемо само неке категорије корисника. Према званичној статистици UNESCO-а, од 6 милијарди становника наше планете 2,5 милијарде тренутно су регистровани корисници библиотека, а готово 70% њих живи у државама на највишем степену економског и културног развика. Већ на основу овог податка може се размишљати на тему *библиотеке - пратиоци или ствараоци друштвеног напретка*. На исту тему може се размишљати и на основу вртоглаво високих буџета великих светских библиотека, као и на основу различитих приступа њиховом финансирању. Американци и Немци, уз високе буџете, усмеравају своје библиотеке да изналазе моделе додатног финансирања, Данци и Скандинавци потпуно су ослободили своје библиотеке тржишне утакмице, а у најнеразвијенијим земаљама Европе не постоје чак ни елементи стратегијског планирања у овом домену. При томе, мало је вероватно да су финансијери навели библиотекаре да размишљају о утицају који библиотеке остварују на прираст знања и на побољшање квалитета живота заједнице. Библиотекари су тога утицаја увек били свесни, али су им економска и правна стабилност омогућили да свој допринос изразе конкретним показатељима, које јавност, потом, препознаје као општу добробит. Истраживање показатеља учинка на кориснике и ширу друштвену средину једна је од тема које данас у највећој мери заокупљају библиотекарске струковне организације и асоцијације у свету. У томе контексту, и као наш вредан допринос овом преважном питању библиотечко-информационе делатности на међународном нивоу, треба посматрати књигу *Високошколске библиотеке* др Александре Вранеш.

Аутор овог приказа није међу онима који упорно преносе оцену о недовољности литературе из области библиотекарства код

нас, а замерају јој историчност, нити од оних који оцењују да дневна пракса у српским библиотекама иде испред развоја теоретске мисли. Такве оцене показују и недовољно познавање постојеће литературе и непознавање процеса којим се формира научни корпус. Сматра, напротив, да се последњих година, пошто је прележало све дечје болести, библиотекарство код нас утемељило као научна дисциплина, о чему сведочи примерени број радова, како нових, тако и нешто старијих, који на оригиналан, инвентиван и визионарски начин обједињују његову теорију и праксу. Један од таквих радова је студија *Високошколске библиотеке* др Александре Вранеш.

Актуелност ове студије је вишеструка: она нуди преглед организационих модела високошколских библиотека, са посебним освртом на оне електронске; она у библиотечку праксу на универзитету уводи покрет за квалитет, као подсистем управљања свим савременим организацијама; она је написана модерном терминологијом и демонстрира виталност библиотекарства; и најзад, али не најмање важно, инсистирајући на чврстим везама универзитета и библиотека у њиховом саставу, она се бави задацима и положајем високошколских библиотека у време када универзитетском образовању у Србији предстоји коренита реорганизација.

„Библиотечка делатност развијана у окриљу високошколске установе, по својим историјским, правним и професионалним одређењима може, а по друштвеној одговорности треба да одговори захтевима евалуације и акредитације универзитета у чијем је саставу”, теза је др Александре Вранеш.

У студији се, комбинацијом историјског, компаративног и аналитичко-синтетичког метода, гради сасвим одређен однос према стварности - активан, одговоран и самосвестан - као неопходан предуслов успешног рада високошколских библиотека. Поникао из свести да библиотеке можемо волети, али немамо право да се служимо терминологијом из домена емоција, тамо где се поставља питање њихове економске оправданости, овај однос подразумева кристално јасну свест о томе шта је *производ* библиотеке и чему он то, на видан и мерљив начин, доприноси.

Колико год једноставно звучи формулација према којој производ библиотеке чине њени фондови, услуге које пружа и програми које организује, тешко да ћете је чути од библиотекара.

Баш као што ћете библиотекаре, са изузетком оних запослених у јавним библиотекама, ретко чути да говоре о циљевима своје библиотеке и своје професионалне групације. А када нема јасне представе о сопственим циљевима, када циљне групе и методе комуникације нису јасно дефинисани, када је језик комуникације неразумљив, библиотека, заправо, показује да нема стратегију развоја у којој би јавност могла препознати свој интерес. Комплетна студија *Високошколске библиотеке* имплицитно говори о потреби за јасно дефинисаном стратегијом развоја која би била заснована на структури организације, на систему формалних и неформалних процедура које она користи у пословању, на стилу управљања, на запосленима у организацији, на способностима односно вештинама по којима је организација препознатљива у окружењу и на заједничким вредностима или циљевима који чланове организације држе на окупу. Она говори и о стратегијском управљању струком: визија развоја струке, а не само појединих библиотека, јасно формулисани професионални циљеви, активно учешће библиотекара у питањима струке, системски и процесни приступ управљању библиотечно-информационом делатности у целини, правно прецизно регулисани односи са издавачима, оснивачима и финансијерима, стварају добар амбијент за даље усмеравање на потребе корисника. Евалуација рада библиотека један је од корака ка достизању квалитета и то онако како га дефинише француски теоретичар менаџмента Лисијен Кришан: не као *највишу перформансу, луксуз, „врх лествице”*, већ као *„економичан и прилагођен одговор на неку потребу”*. Управо ова два критеријума, економичност и прилагођеност производа захтевима корисника, постају затим мерила за вредновање учинка једне организације па и библиотеке.

Не знам да ли корисници библиотека стичу такав утисак, али библиотекари су приликом самооцењивања веома критични према себи. Такав став није специфичност нашег простора: он се појављује и понавља на свим меридијанима света. И књига ВИСОКОШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ др Александре Вранеш носи нешто од тога става, јер је окренута више одговорности самих библиотека и библиотекара него одговорности универзитета према библиотекама у његовом саставу. Разлика у квалитету научноистраживачког рада, у свету и код нас, могла би се образлагати и моделима финансирања високошколских библиотека, као дела те одговорности.

Најзад, квалитетом монографије о високошколским библиотекама проф. др Александре Вранеш сматрам и релативно широк круг читалаца којима је намењена. Од библиотекара високошколских библиотека, који би по један примерак ове књиге требало да имају у библиотекама као најужу стручну литературу, преко библиотекара осталих типова библиотека, студената и постдипломаца Катедре за библиотекарство и информатику Филолошког факултета, кандидата на стручним библиотекарским испитима, до управа универзитетских библиотека, чланова управних и надзорних одбора, шефова факултетских одсека и катедара, декана, те виших управљачких структура на универзитетима. Нашкодити неће ни представницима републичких министарстава за науку и образовање.

19. Брачни пар до 6 маја